

GRUNDLAGSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 12/2014 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av sametingslagen och strafflagen

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 10 oktober 2014 regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av sametingslagen och strafflagen (RP 167/2014 rd) till grundlagsutskottet för beredning.

Utlåtanden

I enlighet med riksdagens beslut har jord- och skogsbruksutskottet och arbetslivs- och jämställdhetsutskottet lämnat utlåtande (JsUU 40/2014 rd och AjUU 12/2014 rd) om ärendet. Utlåtandena återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsdirektör Sami Manninen och konsultativ tjänsteman Camilla Busck-Nielsen, justitieministeriet
- förvaltningsråd Kari Kuusiniemi, högsta förvaltningsdomstolen
- minoritetsombudsmannen Eva Biaudet
- ordförande Klemetti Näkkäläjärvi, andra vice ordförande Heikki Paltto och språkskyddssekreterare för samiska Siiri Jomppanen, sameetinget

- kommundirektör Mikko Kärnä, Enontekis kommun
- kommunfullmäktiges ordförande Anu Avaskari, Enare kommun
- medlem i kommunstyrelsen Arja Mäkitalo, Sodankylä kommun
- vicehäradshövding Aimo Guttorm, Utsjoki kommun
- ordförande Anu Avaskari, Anarasah sr/ Inarinsaamelaiset ry
- skoltarnas förtroendeman Veikko Feodoroff, Skoltarnas byastämma
- ordförande Erika Sarivaara, Metsä-, kalastaja- ja tunturisaamelaiset ry
- juris kandidat Heikki J. Hyvärinen, SámiSoster ry
- juris kandidat Heikki J. Hyvärinen, Suomen saamelaisten keskusjärjestö ry
- professor Mikael Hidén
- forskare Juha Joona
- forskardoktor Tanja Joona
- inspektör Jouni Kitti.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av

- undervisnings- och näringsministeriet
- juridisk expert Pertti Eilavaara
- professor Olli Mäenpää
- professor Markku Suksi
- professor Kaarlo Tuori.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås ändringar i sametingslagen och strafflagen. Syftet med översynen av sametingslagen är att förbättra verksamhetsförsättningarna för sametinget och samernas kulturella autonomi. Sametinget och dess organisatoriska struktur ses över för att fungera bättre med tanke på utvecklingen av samernas kulturella autonomi och för att organens makt- och ansvarsförhållanden ska bli tydligare.

Sametingets autonoma ställning understryks. Sametingets berättelse ska i fortsättningen lämnas direkt till riksdagen. Sametingets uppgifter, organisation och verksamhet ska regleras genom lag och genom sametingets arbetsordning. Det föreslås att bestämmelsen om myndigheternas skyldighet och sametingets uppgift att förhandla om vittsyftande och viktiga åtgärder som inverkar på samernas rättigheter som urfolk ändras, så att de mer än tidigare betonar vikten av samarbete.

Det föreslås att systemet för val till sametinget utvecklas så att det går i riktning mot ett mer proportionellt valsätt och så att det bättre beaktar de röstberättigades regionala fördelning genom en ändring av de kommunvisa kvoter som

ska beaktas i sammansättningen av sametinget. Enligt förslaget kan femtio röstberättigade samer i fortsättningen komma med initiativ till sametinget i ärenden som hör till tinget.

I propositionen föreslås vidare att definitionen av same justeras så att ingen kan betraktas som same enbart på basis av anteckningar i jordböcker eller uppbörds- eller mantalslängder. Definitionen ska bättre än i dag ta hänsyn till mångfalden i det samiska urfolkets andliga och materiella kultur. Samernas rätt att som urfolk själv definiera vem som är same, dvs. s.k. gruppidentifikation, stärks genom att valnämndens sammansättning utvidgas och genom att ändringssökandet i ett ärende som gäller antecknande i vallängden ändras, så att omprövning i första instans ska begäras hos sametingets sammanträde.

Det föreslås att sametinget tas med i strafflagens bestämmelser om tjänstebrott. Därmed har ledamöterna i sametingets organ i fortsättningen straffrättsligt tjänsteansvar för sina handlingar.

Lagarna avses träda i kraft så att alla bestämmelser som inverkar på valet till sametinget går att tillämpa vid förrättandet av följande val.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Allmänt

De bestämmelse som utgör grunden för samernas kulturella autonomi finns i grundlagen. Enligt 17 § 3 mom. i grundlagen har samerna som urfolk rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Bestämmelsen säkrar samernas ställning som landets enda urfolk, inklusive de rättigheter som ansluter sig till internationella avtal. Genom bestämmelsen tryggas och utvecklas inte enbart de språkliga rättigheterna utan också de samiska kulturformerna, bl.a. samernas traditionella näringar, såsom renskötsel, fiske och jakt, och utgör även en grund i statsförfattning-

en för utvecklingen av deras levnadsförhållanden med respekt för deras kulturtraditioner (RP 309/1993 rd, s 69—70).

Enligt 121 § 4 mom. i grundlagen har samerna inom sitt hembygdsområde språklig och kulturell autonomi enligt vad som bestäms i lag. Bestämmelsen syftar till att ge samerna en grundlagsskyddad förvaltningspolitisk ställning så att de får ökat inflytande på beslut i ärenden som rör det samiska språket och den samiska kulturen samt samernas ställning som urfolk. Avsikten har varit att främja samernas möjligheter att vårda, upprätthålla och utveckla sitt språk och sin kultur samt sina sociala och ekonomiska förhållanden (RP 249/1994 rd).

Samernas kulturella autonomi regleras närmare genom sametingslagen, som trädde i 1996. I propositionen föreslås ändringar av same-
tingenslagen i syfte att förbättra verksamhetsförut-
sättningarna för samernas kulturella autonomi
och sametinget.

Sammantaget sett anser utskottet lagförsla-
gen vara behövliga och angelägna för utveck-
lingen av samernas kulturella och språkliga au-
tonomi. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men
med följande kommentarer och ändringsförslag.

Same

I propositionen föreslås att det i 3 § görs en jus-
tering av en definition som ligger till grund för
avgörandet av om en person har rätt att införas i
sametingets vallängd. Den föreslagna bestäm-
melsen har liksom gällande lag ett subjektivt kri-
terium enligt vilken personen själv ska anse sig
vara same (s.k. självidentifikation). Dessutom
ska han eller hon uppfylla något av de objektiva
kriterierna i punkterna 1—3.

Det föreslås att momentets 2 punkt ändras så
att det får följande lydelse: "han eller hon har
tillägnat sig samekulturen via sin släkt och upp-
rätthållit kontakten med denna kultur och är ef-
terkommande till en sådan person som har an-
tecknats som lapp i en myndighetshandling som
har upprättats för beskattningen eller folkbokfö-
ringen". I den gällande lagen lyder bestämmel-
sen som följer: "han är efterkommande till en så-
dan person som har antecknats som en fjäll-,
skogs- eller fiskelapp i jordeböckerna eller upp-
börds- och mantalslängderna".

I propositionsmotiven (s. 5—6) återges den
gällande bestämmelsens uppkomsthistoria och
konstateras att enligt 2 punkten i paragrafen an-
ses en person vara same oberoende av sitt språk-
liga ursprung, om personen är efterkommande
till en sådan person som har antecknats som en
fjäll-, skogs- eller fiskelapp i jordeböckerna el-
ler uppbörds- och mantalslängderna. När lagen
stiftades planerades det att de första myndighets-
registren som ska kunna beaktas vid tillämp-
ningen av bestämmelsen skulle vara längderna
från 1875. Avsikten var att föreskriva närmare
om det i förordning. Enligt motiveringen till den

regeringsproposition som ledde till att lagen stif-
tades kan bevissvårigheterna öka på ett oskäligt
sätt och sökandens verkliga samhörighet med
det samiska folket ifrågasättas, om äldre längder
än så ska beaktas (RP 248/1994 rd). Riksdagens
grundlagsutskott ansåg dock inte att lagen enligt
normala tolkningsregler ger rätt till den möjlig-
het som nämns i propositionen att det kunde
stadgas genom förordning att längderna från
1875 uteslutande vore de myndighetsregister
som avses i lagen. Utskottet såg det inte heller
som ändamålsenligt att lagen på denna punkt
kompletteras med bemyndiganden att utfärda
förordning (GrUB 17/1994 rd).

I propositionsmotiven återges också praxisen
för tillämpning av definitionsbestämmelsen (s.
6) och konstateras att bestämmelsen i rättspraxis
till en början tolkats med betoning på språket
(HFD: 1999:55 och HFD:2003:61). Högsta för-
valtningsdomstolen (HFD) har ansett att den
grund som hör samman med samiska språket är
den huvudsakliga grunden för rösträtt. Med hän-
syn till detta och eftersom samiskhet på språklig
grund endast kan sträcka sig över fyra generation-
er, anser HFD att den tidpunkt då förfäderna till
en person som ansöker om att bli upptagen i vall-
ängden har antecknats som lapp i de register som
avses i 3 § 2 punkten inte kan sträcka sig hur
långt tillbaka i tiden som helst och i alla fall inte
längre än den språkliga grund som är den huvud-
sakliga grunden i definitionen av same. Annars
kan tillgodoseendet av den rätt till kulturell au-
tonomi som samerna som urfolk har enligt
grundlagen och sametingslagen äventyras. Där-
med kan en person vars förfader senast fanns an-
tecknad som lapp i jordeboken 1762 inte enbart
med stöd av detta anses vara same
(HFD:1999:55). Å andra sidan var en sökande
vars farmors eller mormors far hade antecknats
som lapp i mantalslängden 1870 same på denna
grund (se HFD 22.9.1999 liggare 3181).

HFD har senare i enlighet med vad kommit-
tén för övervakning av konventionen om avskaf-
fande av alla former av rasdiskriminering re-
kommenderar fäst mera vikt än tidigare vid hur
personen själv identifierar sig och vid en hel-
hetsbedömning som går tillbaka till vägande av

olika synvinklar som stöder sig på de objektiva grunderna i definitionsbestämmelsen (HFD:2011:81). HFD har i sitt avgörande HFD:2011:81 ansett att en person som i sig på ett äkta sätt identifierade sig som same inte var en i lagen avsedd same endast på den grunden att han enligt ett intyg av en arkivmyndighet var efterkommande till en person som hade antecknats som fjällapp i 1825 års jordebok och uppbörds-längd och att han hade presenterat en utredning om att hans morfar hade lärt sig ett samiskt språk som hemspråk. Men då man samtidigt som helhet beaktade hur ändringssökanden, som bodde i Enare inom samernas hembygdsområde, identifierade sig med allt samiskt och den samiska livsstilen, måste han ändå betraktas som same och därmed enligt sin begäran tas upp i vallängden för kommande val. HFD fäste alltså i detta avgörande vikt vid hur ändringssökanden själv identifierade sig och vid en helhetsbedömning av ärendet.

I likhet med högsta förvaltningsdomstolen ger utskottet bland annat självidentifikationen och en helhetsbedömning av ärendet samt en positiv tolkning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna stor vikt. Utskottet framhåller rättssäkerhetens betydelse och ser det som viktigt att den osäkerhet som rått om definitionen av same elimineras. Utskottet att definitionen i 3 § 1 mom. 2 punkten i lagförslaget, enligt vilken det förutsätts att en person har tillägnat sig samekulturen via sin släkt och upprätthållit kontakten med denna kultur, är alltför mångtydig med hänsyn till att också begreppet samekulturen är vagt. Enligt utskottets uppfattning kan den föreslagna nya formuleringen leda till osäkerhet, och paragrafens 2 moment skulle i alltför hög grad betona gruppidentifikationen. Därför föreslår utskottet att 3 § inte ändras, utan gällande lydelse står kvar oförändrad.

Utskottet ser det som viktigt att man vid tillämpningen av definitionen av same genuint beaktar mångfalden i den samiska kulturen och sörjer för samtliga samegruppers rättigheter.

Valnämnd

Regeringen föreslår att bestämmelserna om valnämnden justeras så att valnämnden utöver ordföranden har sex andra ledamöter i stället för nuvarande fyra och att olika samiska språk och samernas olika kulturformer ska vara representerade i valnämnden. Förstärkningen av valnämnden är mycket angelägen, liksom det att olika samiska språk och kulturer ska vara representerade. Utskottet understryker att valnämnden och sametinget har ett stort ansvar för att tillämpningen av den i 3 § nämnda definitionen av same genuint beaktar mångfalden i den samiska kulturen så att också de som hör till mindre samegrupper tillförsäkras sin rätt att bli upptagna i vallängden på det sätt som avses i lagen.

På grund av frågans stora betydelse ser utskottet det som motiverat att omprövning i ett beslut som gäller anteckning i vallängden i fortsättningen ska sökas hos sametingets sammanträde i stället för som tidigare hos sametingets styrelse. Vidare ser utskottet det som viktigt att stärka medborgarnas företroende för att besluten i sametingets sammanträde är opartiska och genomskinliga. Utskottet menar att en ledamot i valnämnden inte ska delta i sametingets sammanträde när detta behandlar en omprövning i ett beslut av valnämnden som ledamoten själv deltagit i. Utskottet föreslår därför att det till regleringen gällande valnämnden fogas en bestämmelse enligt vilken en ledamot i valnämnden inte får vara ledamot eller ersättare i sametinget. Vidare föreslår utskottet att den som kandiderar till sametinget inte kan delta i valnämndens arbete. Utskottet föreslår att det till 20 § i lagförslaget fogas ett nytt moment med dessa ändringar. På sametinget tillämpas enligt 4 a § förvaltningslagen, så dessutom ska de allmänna jävsbestämmelserna i förvaltningslagens 27 och 28 § tillämpas på valnämndens arbete.

I nuläget behandlar valnämnden ansökningar om upptagande i vallängden endast under valår. Enligt 23 § 2 mom. i lagförslaget ska valnämnden behandla en ansökan om att tas upp i vallängden utan ogrundat dröjsmål. Det betyder enligt motiven till paragrafen att valnämnden kommer att samlas för att behandla ansökningar någ-

ra gånger per år. Utskottet ser ändringen som angelägen och understryker att valnämnden i fortsättningen ska utnämnas genast när ett nytt sameting samlas, liksom de övriga organen, och det ökande antalet möten ska på behörigt sätt beaktas också vid beslut om anslag för sametinget.

Sametingets sammansättning

Det föreslås att antalet ledamöter i sametinget höjs från 21 till 25, eftersom det totala antalet samer har ökat. Samtidigt föreslås ändringar i de s.k. kommunvisa kvoterna, vilka fastställer det minsta antalet ledamöter som ska väljas från de olika kommunerna. Det föreslås att minst fem ledamöter ska väljas från Enare kommun, minst fyra från Utsjoki kommun, tre från Enontekis kommun och två från Lapin paliskunta benämnda renbeteslags område i Sodankylä kommun. Därutöver ska en ersättare väljas från varje kommun. Dessutom föreslås att sametinget ska ha minst en medlem och en ersättare utanför samernas hembygdsområde. Enligt den gällande lagen väljs minst tre ledamöter och en ersättare från varje kommun i hembygdsområdet.

De föreslagna bestämmelserna tar bättre än i dag hänsyn till den regionala spridningen bland samerna och förbättrar därmed den regionala representativiteten i sametinget. Utskottet förordar ändringsförslagen och ser det som viktigt att sametingets regionala representativitet säkerställs genom att kvotbestämmelserna bättre än tidigare tar hänsyn till hur samerna är fördelade mellan de olika kommunerna i hembygdsområdet. Samtidigt vill utskottet fästa uppmärksamhet vid att det bör utredas om förhållandet mellan sametingets sammanträde och dess styrelse kan utvecklas i en riktning som motsvarar förhållandet mellan kommunfullmäktige och kommunstyrelsen.

Berättelse till riksdagen

Sametinget ska enligt 7 § i lagförslaget årligen utarbeta en berättelse till riksdagen om hur de frågor som gäller samerna har utvecklats. I dag lämnar sametinget berättelsen till justitieministeriet, som fogar berättelsen som sådan till regerings årsberättelse. Enligt motiven (s. 18/II) bi-

drar inte det gällande förfarandet till att ge samiska frågor mer synlighet i riksdagen.

Enligt 46 § 2 mom. i grundlagen kan det bestämmas genom lag om berättelser som ska ges till riksdagen, så förslaget är inte problematiskt med tanke på grundlagen. Utskottet menar att en berättelse som lämnas direkt till riksdagen ger riksdagen bättre möjligheter än tidigare att göra en samlad bedömning av tillståndet för och utvecklingen av ärenden som särskilt berör samerna.

Språkliga rättigheter

Utskottet fäster uppmärksamhet vid de bestämmelser i samiska språklagen (1086/2003) genom vilka sametingslagens definition av same kan anknyta till en persons rätt att få tjänster på samiska språket. Enligt 3 § 2 punkten i samiska språklagen avses med same en same enligt 3 § i sametingslagen. Enligt 7 § har en same som enligt lagen om hemkommun har hemkommun i Finland rätt att anmäla samiska som sitt modersmål för registrering i befolkningsdatasystemet. I lagens 4 och 12 § föreskrivs om en sames rätt att använda samiska i kontakt med myndigheterna.

Enligt 11 § 2 mom. i lagen om barndagvård (36/1973) ska kommunen sörja för att dagvård står till buds på barnets modersmål, då detta är finska, svenska eller samiska. Barnets vårdnadshavare avgör om de ska söka finsk, svensk eller samisk dagvårdsplats. I regel söks dagvård på det språk som motsvarar det som i befolkningsdatasystemet angetts som modersmål. Enligt inkommen utredning litar dagvårdsmyndigheterna i regel på det föräldrarna uppger om barnets modersmål. Eftersom kommunen är skyldig att ordna dagvård på samiska endast för vars modersmål är samiska, kan kommunen i fråga om denna skyldighet i praktiken stödja sig på vad som anges om modersmålet i befolkningsdatasystemet.

Det pågår försök att stimulera samiskan (skolt-, nord- och enaresamiska) genom samiska språkbon. Med detta avses verksamhet för den språkliga minoriteten eller ett urfolk, där allt sker enbart på det aktuella språket även om deltagarna inte alls behärskar det. Språkbona är av-

sedda för barn vars modersmål inte är samiska och som inte alls endast i någon mån behärskar samiska. Språkboverksamheten ordnas under olika former, till exempel som klubbverksamhet. Om språkboverksamheten utnyttjas i dagvården ska den följa bestämmelserna om barn-dagvård.

I motiven till samiska språklagen (RP 46/2003 rd) fästs uppmärksamhet vid att det enligt sametingets undersökningar finns fler samiskspråkiga än vad den officiella statistik som bottnar i befolkningsdatasystemet anger. Som möjliga orsaker till detta nämns gångna decenni-ers myndighetspraxis och att personer som hörde till språkminoriteterna då kunde anmälde finska som sitt modersmål, även om detta inte stämde överens med verkligheten. Den felaktiga språkstatistiken kan delvis också bero på att man kan registrera endast ett språk som sitt modersmål. Det kan leda till problem för tvåspråkiga. Om modersmålsuppgiften för en person som lärt sig samiska som första språk införs som finska i befolkningsdatasystemet kan det medföra att hans eller hennes släktingar i rakt nedstigande led inte anses som samer även om de i verkligheten motsvarar samedefinitionens språkmässiga kriterier.

Utskottet ser det inte som motiverat att barnets rätt att få dagvård på samiska begränsas genom bestämmelserna i samiska språklagen, som sammanbinder definitionen av same i 3 § i sametingslagen och rätten att i befolkningsdatasys-temet uppge samiska som modersmål. Enligt 13 § 1 mom. 20 punkten i lagen om befolknings-datasystemet och Befolkningsregistercentralens certifikattjänster (661/2009) ska modersmålet och det kontaktspråk som personen har uppgett registreras i befolkningsdatasystemet. Utskottet menar att det också för samernas del ska räcka att med att personen själv uppger modersmål el-ler att vårdnadshavarna uppger barnets moders-mål. I analogi med detta menar utskottet att inte heller rätten att använda samiska i kontakter med myndigheterna ska knytas till definitionen av same i sametingslagen.

Utskottet ser det som nödvändigt att regering-en snabbt utreder behovet att ändra samiska språklagen i enlighet med detta.

Detaljmotivering

Ingressen. På de grunder som framförs i detalj-motiven anser utskottet det motiverat bibehålla 3 § i den form den lyder i gällande lag. Utskottet föreslår därför att paragrafen stryks ur lagförsla-get.

9 §. Samarbetsskyldighet. Utskottet föreslår att 1 mom. kompletteras med den gällande lagens förteckning med exempel på frågor som omfat-tas av samarbetsskyldigheten. Avsikten med ändringen är att konkretisera vilken typ av frå-gor samarbetsskyldigheten gäller. Utskottet framhåller att ändringen inte till någon del be-gränsar det i bestämmelsen avsedda tillämp-ningsområdet för förhandlingsplikten. Bestäm-melsen ska på det sätt som anges i propositions-motiven tillämpas på vittsyftande och viktiga åtgärder som ska genomföras på eller vilkas ver-kan sträcker sig till samernas hembygdsområde och om andra vittsyftande och viktiga åtgärder som särskilt påverkar samernas språk eller kul-tur eller deras ställning eller rättigheter som ur-folk.

Utskottet understryker att det för att säkerstäl-la att samerna får verkligt inflytande är viktigt att de på ett så tidigt stadium som möjligt invol-veras i beredningen av ärenden som i betydande grad påverkar deras ställning och rättigheter. Ut-skottet betonar särskilt att samarbetsskyldighet-en ska beaktas vid ministerierna när de bereder lagstiftning. Utskottet hänvisar till sitt utlåtande GrUU 40/2009 rd, där det fäster uppmärksamhet vid att det i frågor som har ett nära samband med samernas språk och kultur är på sin plats att sä-kerställa att sametinget är representerat i lagbe-redningen ända från början.

Enligt bestämmelsen ska myndigheterna för-handla med sametinget i syfte att uppnå samför-stånd. Enligt motiven till paragrafen hänvisar detta till de krav som har utvecklats inom den in-ternationella rätten och enligt vilka förhandling-

arna ska vara uppriktiga och ske vid rätt tidpunkt samt att det ska finnas en gemensam kunskapsgrund som är tillräcklig med tanke på ärendet (dvs. principen om att samtycket ska vara frivilligt, ske på förhand och bygga på ett välinformerat ställningstagande; "free, prior and informed consent"). Avsikten är att det genom förhandlingarna verkligen ska vara möjligt att inverka på den åtgärd som planerats. Bestämmelserna i paragrafen förutsätter dock inte att samförstånd eller ett förhandlingsresultat alltid kan uppnås. Det är fortfarande den behöriga myndigheten som med stöd av bemyndigande i lag i sista hand avgör den fråga förhandlingarna rör. Sametinget har alltså ingen vetorätt i förhandlingarna.

Jord- och skogsbruksutskottet lyfter i sitt utlåtande fram förhållandet mellan paragrafens bestämmelser och de bestämmelser i speciallagar (t.ex. renskötsellagen, jaktlagen, lagen om fiske, gruvlagen och vattenlagen) som gäller samarbetet med sametinget samt det eventuella behovet av att justera de här bestämmelserna. Jord- och skogsbruksutskottet fäster dessutom uppmärksamhet vid att projekt inte får fördröjas på grund av sametingets begränsade resurser. Grundlagsutskottet omfattar jord- och skogsbruksutskottets synpunkter och ser det som viktigt att regeringen utreder behovet av att justera speciallagarna och sörjer för att sametinget får tillräckliga resurser.

20 §. *Valnämnd*. Utskottet hänvisar till det som sägs i den allmänna motiveringen ovan och föreslår att det till paragrafen fogas ett nytt 3 mom. Enligt bestämmelsen får en ledamot eller ersättare i sametinget inte vara ledamot eller ersättare i valnämnden. Den som är ledamot eller ersättare i valnämnden förlorar med stöd av lagen direkt detta förtroendeuppdrag när han eller hon utses till ledamot eller ersättare i sametinget enligt 10 §. Den som redan är ledamot eller ersättare i sametinget kan inte heller utses till ledamot eller ersättare i valnämnden när valnämnden tillsätts.

Utskottet föreslår också att det till lagen fogas en bestämmelse enligt vilken en ledamot el-

ler ersättare i valnämnden som är uppställd som kandidat i valet till sametinget inte får delta i valnämndens arbete vid valet i fråga. När en ledamot i valnämnden ställts upp som kandidat i valet till sametinget kan han eller hon inte delta i valnämndens arbete från det att hans eller hennes namn införts i den kandidatlista som görs upp av valnämnden. I dennes ställe ska då ersättaren kallas in. Om kandidaten blir invald upphör ledamotskapet i valnämnden när valnämnden fastställt valresultatet. Om kandidaten inte blir vald till ledamot eller ersättare i sametinget kan han eller hon på nytt delta i valnämndens arbete efter det att valnämnden fastställt valresultatet.

41 §. *Sökande av ändring*. Utskottet föreslår att 1 mom. preciseras så att det hos sametingets styrelse kan begäras omprövning av beslut som fattats av nämnderna och av andra organ som tillsattas av sametinget. Detta ändringsförslag påverkar inte den svenska texten. Syftet med preciseringen är att klargöra att omprövning inte begärs hos sametingets styrelse när det gäller beslut som fattats av sametingets sammanträde eller styrelse.

Det föreslås att 2 mom. ändras så att beslut av sametingets sammanträde i förvaltningsärenden kan överklagas hos förvaltningsdomstolen. Ändringen syftar till att precisera vilka beslut man kan söka ändring i. Besvärsrätten gäller till exempel inte beslut av sametingets sammanträde som gäller valet av talmän, styrelse eller andra organ. Denna möjlighet till överklagande är avsedd att utgöra ett tillgängligt rättsmedel i sådana ärenden som avses i förvaltningsprocesslagen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Val till sametinget ska förrättas under 2015, eftersom det nuvarande sametingets mandatperiod upphör i slutet av 2015. För att valet ska kunna förrättas enligt den nya lagen före utgången av 2015 föreslår utskottet att det till lagen fogas övergångsbestämmelser om detta.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

*godkänner lagförslag 1 med ändringar
(Utskottets ändringsförslag).**godkänner lagförslag 2 utan ändringar
och***Utskottets ändringsförslag****1.****Lag****om ändring av sametingslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i sametingslagen (974/1995) 18 e—18 i, 23 a och 27 a §, rubriken för 6 kap. och 43 §, av dem 18 e—18 i § sådana de lyder i lag 1725/1995 samt 23 a och 27 a § sådana de lyder i lag 1279/2002,

ändras (utesl.) 4 a, 5—7, 9—16, 18, 18 a, 18 c, 18 d, 19, 20, 23, 25, 25 a, 26, 26 b, 27, 29—31, 31 c, 31 h, 32, 38, 40 och 40 a §, rubriken för 5 kap. och 41 §,

av dem 4 a § sådan den lyder i lag 1026/2003, 5, 13, 15, 20 och 30 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 1279/2002, 9 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 626/2011, 16, 18 a, 18 c och 18 d § sådana de lyder i lag 1725/1995, 18 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1026/2003 samt 23, 25, 25 a, 26, 26 b, 27, 31, 31 c, 31 h, 40 och 40 a § sådana de lyder i lag 1279/2002, samt

fogas till lagen nya 3 a, 17 a och 17 b § som följer:3 §
(Utesl.)3 a—7 §
(Som i RP)

9 §

Myndigheterna och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter ska förhandla med sametinget i syfte att uppnå samförstånd om vittsyftande och viktiga åtgärder som ska genomföras på eller vilkas verkan sträcker sig till samernas hembygdsområde och om andra vittsyftande och viktiga åtgärder som särskilt påverkar samernas språk eller kultur eller deras ställning eller rättigheter som urfolk, och som gäller

*1) samhällsplanering,**2) skötsel, användning, arrendering och överlåtelse av statens mark- och vattenområden,**3) malmletningstillstånd, gruvtillstånd eller guldvaskningstillstånd enligt gruvlagen (621/2011),**4) ändring i lagstiftningen eller förvaltningen angående näringar som hör till de samiska kulturformerna,**5) utveckling av undervisningen på samiska eller i samiska språket och av social- och hälsovårdstjänster på samiska samt**6) annat ärende som har inverkan på samernas rättigheter eller deras ställning som urfolk.**(2 mom. som i RP)*10—19 §
(Som i RP)

20 §

Valnämnd

(1 och 2 mom. som i RP)

En ledamot eller ersättare i sametinget får inte vara ledamot eller ersättare i valnämnden. En ledamot eller ersättare i valnämnden som är uppställd som kandidat i val till sametinget får inte delta i valnämndens arbete vid valet i fråga. (Nytt)

23—40 a §
(Som i RP)

5 kap.

Särskilda bestämmelser

41 §

Sökande av ändring

Omprövning av ett beslut av sametingets styrelse får begäras hos sametingets sammanträde och omprövning av ett beslut av en nämnd eller ett annat organ som tillsatts av sametinget får begäras hos sametingets styrelse på det sätt som föreskrivs i förvaltningslagen, om inte något annat föreskrivs i denna eller någon annanstans i lag.

Ett beslut som sametingets sammanträde och styrelse har fattat med anledning av en begäran om omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen. Andra beslut i förvaltningsärenden som har fattats av sametingets sammanträde får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte annat föreskrivs någon annanstans i lag.

Förvaltningsdomstolens beslut får överklagas genom besvär endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

(1 och 2 mom. som i RP)

Det första val till sametinget som förrättas efter att denna lag trätt i kraft ska förrättas enligt beslut av sametinget under fyra veckor senast i december 2015. (Nytt)

Inledandet av det första val till sametinget som förrättas efter att denna lag trätt i kraft, tidpunkten för valförrättningen, förfarandet vid ansökan om upptagande i vallängden och vid avförande ur vallängden samt valnämndens adress ska kungöras genom annons i de av valnämnden bestämda tidningar som utkommer inom samernas hembygdsområde och i minst en tidning med landsomfattande spridning inom sju dygn från det att denna lag trätt i kraft. (Nytt)

Ansökan om att bli antecknad i vallängden och begäran om att bli avförd från vallängden för det första val till sametinget som förrättas efter att denna lag trätt i kraft ska lämnas till valnämnden senast den sista dagen i den månad som följer efter den månad då denna lag har trätt i kraft. På en ansökan eller begäran som är anhängig när denna lag träder i kraft tillämpas bestämmelserna i denna lag. (Nytt)

I ett beslut av valnämnden om antecknande i vallängden för det första val till sametinget som förrättas efter att denna lag trätt i kraft kan ändring sökas enligt denna lag. Begäran om omprövning och besvär behandlas och avgörs med tillämpning av bestämmelserna i denna lag. (Nytt)

Valnämnden ska fastställa och underteckna vallängden för det första val till sametinget som förrättas efter att denna lag trätt i kraft inom två månader från det att den i 5 mom. fastställda tidsfristen för ansökan om att bli antecknad i vallängden har gått ut. (Nytt)

Valnämnden ska lägga fram vallängden för det första val till sametinget som förrättas efter att denna lag trätt i kraft eller uppgifterna i vallängden med undantag av personbeteckningarna så att det från det att tiden för framläggande löpt

GrUB 12/2014 rd — RP 167/2014 rd

*ut finns en tid om minst fyra månader till dess
val förrättas. (Nytt)*

Helsingfors den 5 mars 2015

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Johannes Koskinen /sd
vordf. Anu Urpalainen /saml (delvis)
medl. Sauli Ahvenjärvi /kd (delvis)
Tuija Brax /gröna
Eeva-Johanna Eloranta /sd
Ilkka Kantola /sd
Pia Kauma /saml
Kimmo Kivelä /saf
Anna Kontula /vänst
Elina Lepomäki /saml

Markus Lohi /cent
Elisabeth Naucclér /sv
Tom Packalén /saf (delvis)
Vesa-Matti Saarakkala /saf
Kimmo Sasi /saml
Tapani Tölli /cent (delvis)
Harry Wallin /sd
ers. Mikaela Nylander /sv (delvis)
Simo Rundgren /cent (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Ritva Bäckström.

RESERVATION

Motivering

Vi föreslår att 3 § i sametingslagen godkänns enligt propositionen, dock med vissa preciseringar.

Utskottet har i sitt betänkande i enlighet med majoritetens ståndpunkt beslutat förkasta ändringsförslagen i 3 § och bibehålla paragrafen i den form den har i den gällande lagen. Bestämmelsen har dock så länge den funnits gett upphov till konflikter och tillämpningsproblem. Den har i praktiken överhuvudtaget inte kunnat tillämpas enligt dessa ordalydelse, utan tillämpningen har grundat sig på högsta förvaltningsdomstolens ställningstaganden. De organ som övervakar de internationella människorättsavtalen har gett Finland ett flertal rekommendationer om att ändra bestämmelsen så att tillämpningen inte längre skulle grunda sig enbart på rättspraxis. Vi anser att en ansvarsfull lagstiftare inte kan blunda för de problem som den gällande bestämmelsen är förknippad med. Bestämmelsen och problemen med tillämpningen av den har i årtal upprätthållit konflikter. Att bibehålla den skulle enbart leda till att konflikterna fortsätter i stället för att avgöra dem.

Propositionens förslag till ändring av 3 § har beretts omsorgsfullt i samråd med samerna. Förslaget följer i hög grad den tolkningspraxis högsta förvaltningsdomstolen tillämpat på senare tid. I detaljmotiven i propositionen redogörs tydligt att bestämmelsen ska tolkas positivt med avseende på de grundläggande fri- och rättigheter-

na och de mänskliga rättigheterna samt med beaktande av mångfalden i den samiska kulturen och även av de mindre samegruppernas rättigheter. Vi vill särskilt understryka att bestämmelsen om kontakt med samekulturen ska tolkas så att den inte förutsätter att kontakten är oavbruten. Vi föreslår att momentet preciseras enligt detta.

Vidare föreslår vi att orden "enligt denna lag" stryks i paragrafens 1 mom. 3 punkt. Eftersom formuleringen i 2 punkten i hög grad motsvarar hur den gällande bestämmelsen har tolkats i den senaste tidens rättspraxis, menar vi att det inte behövs någon begränsning enligt vilken prövningen binds till motiven för den lag som nu behandlas. Vi vill understryka att ändringen inte betyder att såväl den gamla som den nya lagen måste tillämpas parallellt.

Dessutom föreslår vi att paragrafrubriken ändras så att den bättre stämmer överens med innehållet. I paragrafen föreskrivs det inte om vem som är same, utan endast om vem som kan godkännas för anteckning i vallängden för val till sametinget.

Förslag

Vi anför

att riksdagen godkänner lagförslag 1 med ändringar (Reservationens ändringsförslag).

Reservationens ändringsförslag**1.****Lag****om ändring av sametingslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i sametingslagen (974/1995) 18 e—18 i, 23 a och 27 a §, rubriken för 6 kap. och 43 §, av dem 18 e—18 i § sådana de lyder i lag 1725/1995 samt 23 a och 27 a § sådana de lyder i lag 1279/2002,

ändras 3, 4 a, 5—7, 9—16, 18, 18 a, 18 c, 18 d, 19, 20, 23, 25, 25 a, 26, 26 b, 27, 29—31, 31 c, 31 h, 32, 38, 40 och 40 a §, rubriken för 5 kap. och 41 §,

av dem 4 a § sådan den lyder i lag 1026/2003, 5, 13, 15, 20 och 30 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 1279/2002, 9 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 626/2011, 16, 18 a, 18 c och 18 d § sådana de lyder i lag 1725/1995, 18 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1026/2003 samt 23, 25, 25 a, 26, 26 b, 27, 31, 31 c, 31 h, 40 och 40 a § sådana de lyder i lag 1279/2002, samt

fogas till lagen nya 3 a, 17 a och 17 b § som följer:

3 §

Same som är röstberättigad i val till sametinget

Med same avses i denna lag den som anser sig vara same, förutsatt att

(1 punkten som i RP)

2) han eller hon har tillägnat sig samekulturen via sin släkt och *upprätthåller* kontakten med denna kultur och är efterkommande till en sådan person som har antecknats som lapp i en myndighetshandling som har upprättats för beskattningen eller folkbokföringen, eller att

3) åtminstone den ena av hans eller hennes föräldrar har antecknats eller (*utesl.*) hade kunnat antecknas som röstberättigad vid val av delegationen för sameärenden eller sametinget.

(2 mom. som i RP)

3 a—41 §
(Som i GrUB)

Helsingfors den 5 mars 2015

Johannes Koskinen /sd
Ilkka Kantola /sd
Eeva-Johanna Eloranta /sd

Tuija Brax /gröna
Elisabeth Naclér /sv
Mikaela Nylander /sv